

NOVI POGOJI ZA PRIDOBITEV PRAVICE DO STAROSTNE POKOJNINE IN NJENA ODMERA

Marijan Papež*

UDK: 364.3:368.914.2:349.3

Povzetek: V prispevku avtor, po sprejetju in s 1.1.2013 tudi uveljavitvi novega reformnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), podaja bistvene novosti, ki jih ta prinaša pri pravici do starostne pokojnine. Zakon je korenito posegel v pravico do starostne pokojnine s strožjimi pogoji za pridobitev: z dvigom upokojitvene starosti in pokojninske dobe, uvedbo pokojninske dobe brez dokupa in postopno ukinitvijo starostne pokojnine z najmanj 20 leti pokojninske dobe. Še vedno so možne olajšave za znižanje starostne meje, a so urejene drugače kot z ZPIZ-1. Pri odmeri starostne pokojnine pa je postopno uvedeno podaljšanje obdobja za izračun pokojninske osnove iz 18 na 24 let, nov način določanja valorizacijskih količnikov, ustavitvev padanja nižjega vrednotenja pokojninske dobe, uvedba tako imenovanih neto odmernih odstotkov, ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa in možnost uživanja 20 odstotkov pokojnine že v času obveznega zavarovanja.

Ključne besede: starostna pokojnina, pokojninska doba brez dokupa, znižanje starostne meje, pokojninska osnova, odmera starostne pokojnine, valorizacijski količniki, odmerni odstotek

NEW OLD-AGE PENSION ENTITLEMENT CONDITIONS AND ITS ASSESSMENT

Abstract: The article deals with the main new requirements regarding old-age pension as regulated by the new reform act on pension and in-

* Marijan Papež, univ. dipl. prav., generalni direktor Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.
generalni.direktor@zpiz.si
Marijan Papež, LL.B., Director General of the Pension and Invalidity Insurance Institute of Slovenia.

validity insurance (ZPIZ-2), which took effect as of 1 January 2013. The act introduced radical changes regarding old-age pension entitlement by prescribing more severe entitlement conditions: the rise of retirement age and pension qualifying periods, the introduction of pension qualifying period without purchased years and gradual derogation from the old-age pension based on minimum 20 years of pension qualifying period. There are still some concessions possible towards lowering the retirement age, yet they are regulated differently than in the ZPIZ-1 Act. As to old-age assessment, a gradual prolongation of the period relevant for pension assessment, from 18 to 24 years; a new way how to determine indexation coefficients, averting of the trend of unfavourable valuation of pension qualifying years, the introduction of net assessment percentages, more favourable valuation of the pension qualifying period without purchased years and a possibility to qualify for 20 per cent of a pension already during employment have been introduced.

Key words: *old-age pension, pension qualifying period without purchased years, lowering of retirement age, pension base, old-age pension assessment, indexation coefficients, accrual rate*

1. UVOD

Za zagotavljanje dolgoročne stabilnosti sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja je zelo pomembno, da se ta sistem pravočasno prilagaja obstoječim ekonomskim, družbenim in predvsem demografskim razmeram. V zadnjih letih smo bili soočeni z nenehnimi aktivnostmi na področju oblikovanja in sprejemanja novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-2 .

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 96/12 – ZPIZ-2) je bil sprejet v Državnem zboru 4.12.2012, objavljen v Uradnem listu 14.12.2012, veljati pa je začel 1.1.2013. Pri prvem poskusu, ko je bil sprejet konec leta 2010, se je ustavilo na referendumu junija 2011. Vsekakor bi bilo bolje, če bi nova reforma ali kot so jo v začetku radi poimenovali »modernizacija« sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, že učinkovala. Z glavnima ciljema reforme, zagotovitev dolgoročne stabilnosti sistema in dostojne pokojnine, se je večina strinjala, a pot po kateri bi bilo možno to doseči, je bila pri prvem poskusu pri ključnih akterjih diametralno nasprotna. Od septembra 2012 pa je bilo drugače in zato je bilo mo-

žno v presenetljivo kratkem času doseči uveljavitev ZPIZ-2. Ali je sedaj primerno razpravljati kateri zakon je boljši in seveda za koga, tisti padli ali obstoječi. Dovolj energije je bilo vložene, da smo prišli do reforme, kar je v dani situaciji najpomembnejše? Sedaj je potrebno ZPIZ-2 izvajati, spremljati njegove učinke in ga pravočasno novelirati, če se bo pri izvajanju ugotovilo, da so potrebne spremembe, tudi zaradi hitrosti, s katero je bil novi zakon sprejet. Pri prejšnji reformi, z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo - ZPIZ-1), ki je začela veljati leta 2000, so se z leti pokazale anomalije, ki bi jih lahko že prej odpravili in ne šele z ZPIZ-2. Pri obeh reformah v samostojni Sloveniji tako leta 1992 kot leta 2000, smo bili na eni strani deležni korenitega posega, predvsem v pravico do starostne pokojnine, s strožimi pogoji in znižanjem pokojnin in na drugi strani z dodatnimi pravicami in ugodnostmi. Z ZPIZ-1 je bila uvedena državna pokojnina in delež vdovske pokojnine, priznanje prvega leta otrokove starosti v zavarovalno dobo brez plačila prispevkov, če eden od staršev ni bil zavarovan na drugi podlagi, znižanje starostne meje zaradi otrok in dodana doba. Vse naštetu je pomenilo potrebo po zagotovitvi dodatnih sredstev. Zaradi teh novih ugodnosti, učinki reforme na področju finančne vzdržnosti niso bili doseženi v zadostni meri oziroma na napačni strani, saj se je zaradi znižanja vrednotenja pokojninske dobe, uvedbe 151. člena (nižja februarska uskladitev) podaljšanja obdobja za izračun pokojninske osnove, gmotni položaj upokojencev zaskrbljujoče poslabšal. Zaradi gospodarske krize in posledično interventnih zakonov, ki so v zadnjih letih omejevali oziroma odpravili usklajevanje pokojnin pa je razmerje med povprečno neto plačo in povprečno starostno pokojnino padlo iz 75 odstotkov v letu 2000 na 62 v letu 2012. Za to je potreben tudi reformni cilj, da se zagotovi dostojne pokojnine iz obveznega zavarovanja, v začetku najprej z ustavitvijo padanja navedenega razmerja. ZPIZ-2 je bil »manj radodaren« za nove ugodnosti, saj je to po moji oceni le znižanje starostne meje za pridobitev pravice do starostne pokojnine zaradi obveznega služenja vojaškega roka.

2. STAROSTNA POKOJNINA

Večina, ki vstopi v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ima cilj oziroma si želi, da bo enkrat izpolnila pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine in potem to pokojnino čim daljše obdobje tudi uživala. Najbrž bi bilo tudi precej takih, posebej mlajših, ki se ne bi strinjali s prej navedenim, ker se jim 30 ali 40 let

v teh kriznih časih, ko ni zaposlitev in so stvari zelo nejasne, zdi pokojnina preveč odmaknjena v prihodnost. Tudi sedanji upokojnenci in ti, ki so tik pred tem, da jo pridobijo, so imeli v začetku svoje delovne poti podobne pomisleke.

Čeprav ni v zakonu posebej tako opredeljena, lahko pravico do starostne pokojnine opredelimo kot temeljno pravico iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Tudi statistični podatki Zavoda to potrjujejo, saj je bilo v letu 2012 povprečno 401.642 uživalcev starostne pokojnine, kar je 69 odstotkov vseh uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja.

Reforma je prinesla največje in bistvene spremembe prav na področju pridobitve pravice do starostne pokojnine, kar je za realizacijo obeh glavnih ciljev reforme ključno.

2.1. Pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine

Pravico do starostne pokojnine je možno pridobiti ob istočasnem izpolnjevanju dveh pogojev: pogoja starosti in pogoja dobe (pokojninske dobe brez dokupa ali pokojninske dobe ali zavarovalne dobe, odvisno od predpisanega starostnega pogoja).

Za boljšo preglednost in razumevanje sprememb je potrebno navesti še pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1, ko se je moški lahko upokojil pri starosti 65 let in ženska pri starosti 63 let, z najmanj 15 let zavarovalne dobe, z najmanj 20 let pokojninske dobe pa moški pri starosti 63 let in ženska pri starosti 61 let, pri starosti 58 let pa moški ob dopolnjenih 40 let in ženska 38 let pokojninske dobe. Tako kot ZPIZ-1, je tudi ZPIZ-2 bistveno bolj radikalen za ženske kot za moške, kar je logična posledica cilja, da se pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine postopno izenačijo.

V 27. členu ZPIZ-2 so opredeljeni pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine in ta določba vsebuje tudi prehodna obdobja.

Zavarovanec (moški in ženska) pridobi pravico do starostne pokojnine pri starosti 65 let, če je dopolnil najmanj 15 let zavarovalne dobe.

Za moške se pri tem pogoju nič ne spremeni, za ženske pa se starostni pogoj poveča iz 63 let postopno na 65 let v letu 2016. V letu 2013 znaša za ženske starostni pogoj 63 let in 6 mesecev, v letu 2014 – 64 let in v letu 2015 -64 let in 6 mesecev.

V prehodnem obdobju do leta 2015 za moškega in do leta 2019 za žensko obstaja še pravica do starostne pokojnine za najmanj 20 let pokojninske dobe. Z letom 2016 za moške in z letom 2020 za ženske ni več pravice do starostne pokojnine za najmanj 20 let pokojninske dobe. To je ena bistvenih sprememb, ki jih prinaša ZPIZ-2 in bo pomenila kasnejše upokojevanje in s tem dvig dejanske upokojitvene starosti, kar je tudi cilj reforme. V letu 2013 bo moški lahko pridobil pravico do starostne pokojnine z najmanj 20 leti pokojninske dobe pri starosti 63 let in 6 mesecev, v letu 2014 pri starosti 64 let in v letu 2015 pri starosti 64 let in 6 mesecev. Za ženske pa je potrebna starost v letu 2013 – 61 let in 6 mesecev, v letu 2014 – 62 let, v letu 2015 – 62 let in 6 mesecev, v letu 2016 – 63 let, v letu 2017 – 63 let in 6 mesecev, v letu 2018 – 64 let in v letu 2019 – 64 let in 6 mesecev.

Pravico do starostne pokojnine pa je možno pridobiti tudi ob dopolnjeni starosti 60 let in 40 let pokojninske dobe brez dokupa dobe. Ti pogoji so bistveno strožji kot po prej veljavnem ZPIZ-1, saj se starost dviguje iz 58 let na 60 let, pri ženskah pa tudi doba iz 38 let na 40 let, s tem, da je tudi bistveno strožji pogoj pokojninska doba brez dokupa od delovne dobe. Teh dveh dob ni mogoče enačiti. Delovna doba po ZPIZ-1 je zavarovalna doba, brez upoštevanja dokupljene dobe študija in vojaškega roka ter dodane dobe. Pokojninska doba brez dokupa po ZPIZ-2 pa je obdobje obvezne vključitve v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, obdobja opravljanja kmetijske dejavnosti, vendar brez dokupa pokojninske dobe. V to dobo se ne upošteva noben dokup, poleg tega pa tudi ne prostovoljna vključitev v obvezno zavarovanje (razen opravljanja kmetijske dejavnosti), podaljšano zavarovanje, vsa obdobja po 189. členu ZPIZ-1, med njimi najbolj znana, to je čas skrbi za otroka v prvem letu otrokove starosti do 31.12.1999, če v tem času oče ali mati ni bil zavarovan na drugi podlagi, doba priznana po Zakonu o popravi krivic, doba priznana po Zakonu o žrtvah vojnega nasilja (posebna doba) itd. Osebam, ki so prostovoljno vključene v obvezno zavarovanje iz naslova opravljanja kmetijske dejavnosti, ker ne dosegajo dohodkovnega cenusa za obvezno vključitev v obvezno zavarovanje, se to obdobje šteje kot pokojninska doba brez dokupa. Pri ugotavljanju pokojninske dobe, ki jo je zavarovanec dopolnil pri tujem nosilcu obveznega zavarovanja, se v postopkih za uveljavljanje pravic iz obveznega zavarovanja po zakonu pri ugotavljanju pokojninske dobe brez dokupa upošteva samo tisti del pokojninske dobe, dopolnjene pri tujem nosilcu, ki je enakovreden pokojninski dobi brez dokupa v Sloveniji.

Za razumevanje pojmov: zavarovalna doba, pokojninska doba, pokojninska doba brez dokupa, dokupljena doba, posebna doba in dodana doba, je koristno pomen pojmov preveriti v 7. členu ZPIZ-2, kjer so opredeljeni ti in še drugi.

V pokojninsko dobo brez dokupa se za ugotavljanje pogojev šteje tudi dodana doba, ki je četrtna obdobja, v katerem je bil zavarovanec vključen v obvezno dodatno zavarovanje oziroma poklicno zavarovanje, ne upošteva pa se za izračun višine pokojnine.

V prehodnem obdobju lahko moški pridobi pravico do starostne pokojnine ob dopoljenih 40 let pokojninske dobe brez dokupa v letu 2013 pri dopoljeni starosti 58 let in 4 mesece, v letu 2014 pri starosti 58 let in 8 mesecev, v letu 2015 pri starosti 59 let, v letu 2016 pri starosti 59 let in 4 mesece in v let 2018 pri starosti 59 let in 8 mesecev in to leto je tudi zadnje leto prehodnega obdobja za moške. Za ženske pa velja prehodno obdobje tako za pogoj starosti in za pogoj pokojninske dobe brez dokupa. V letu 2013 pridobi ženska pravico do starostne pokojnine pri doseženi starosti 58 let in 38 let in 4 mesece pokojninske dobe brez dokupa, v letu 2014 starost 58 let in 4 mesece in 38 let in 8 mesecev te dobe, v letu 2015 starost 58 let in 8 mesecev in 39 let te dobe, v letu 2016 starost 59 let in 39 let in 4 mesece te dobe, v letu 2017 starost 59 let in 4 mesece in 39 let in 8 mesecev te dobe, v letu 2018 starost 59 let in 8 mesecev in 40 let te dobe.

Za oba spola bo tako v letu 2019 potrebna dosežena starost 60 let in 40 let pokojninske dobe brez dokupa.

2.2. Znižanje starostne meje za pridobitev pravice do starostne pokojnine

Tudi na področju znižanja starostnih mej za pridobitev pravice do starostne pokojnine, so v ZPIZ-2 bistvene novosti, saj so po določbi 28. člena možna znižanja na treh podlagah: Znižanje starostne meje je mogoče zaradi:

- skrbi za vsakega rojenega ali posvojenega otroka, za katerega je zavarovanec skrbel v prvem letu njegove starosti, ki ima državljanstvo Republike Slovenije, če ni z mednarodnim sporazumom drugače določeno, in sicer se starostna meja zniža za šest mesecev za enega otroka, za 16 mesecev za dva otroka, za 26 mesecev za tri otroke, za 36 mesecev za štiri otroke in za 48 mesecev za pet ali več otrok (po ZPIZ-1 je bila potrebna skrb in vzgoja vsaj pet let in tudi znižanja so bila drugačna),

- služenja obveznega vojaškega roka za dve tretjini njegovega dejanskega trajanja,
- vstopa v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti za ves čas trajanja obveznega zavarovanja do dopolnjenega 18. leta starosti.

Razlika v primerjavi z ZPIZ-1 je v tem, da je dana možnost znižanja zaradi otrok samo za ženske, razen v redkih primerih bo to možnost lahko uveljavil moški, če je pravico do nadomestila iz naslova starševstva užival moški. Novost je znižanje starostne meje zaradi obveznega služenja vojaškega roka, ki bo imelo negativen vpliv na dvig dejanske upokojitvene starosti novih upokojencev. Znižanje zaradi vstopa v obvezno zavarovanje pred 18. letom pa velja za oba spola, po ZPIZ-1 je veljalo le za ženske.

Določba 28. člena zakona poleg načina znižanja starostnih mej za pridobitev pravice do starostne pokojnine, določa še dodatni pogoj dopolnjene pokojninske dobe brez dokupa, ki v 27. členu zakona ni predpisan in to v primeru znižanja starostne meje zaradi otrok in služenja obveznega vojaškega roka od starosti 65 let. V obeh primerih je znižanje mogoče le v primeru dopolnjenih 38 let pokojninske dobe brez dokupa. Zaradi otrok se ženski oziroma moškemu, če je dopolnil 38 let pokojninske dobe brez dokupa, lahko zniža starostna meja 65 let, ki je določena v prvem odstavku 27. člena tega zakona, največ do dopolnjenega 61. leta starosti. Če sta ženska oziroma moški dopolnila 40 let pokojninske dobe brez dokupa, pa se lahko zniža starostna meja, določena v četrtem odstavku 27. člena tega zakona, ženski največ do dopolnjenega 56. leta starosti oziroma moškemu do dopolnjenega 58. leta starosti.

Do znižanje starostne meje zaradi vstopa v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom sta upravičena ženska in moški; če sta dopolnila 40 let pokojninske dobe brez dokupa, se jima lahko zniža starostna meja 60 let, ženski največ do starosti 57. let oziroma moškemu največ do starosti 58. let.

V prehodnem obdobju, ki traja do 31. decembra 2018, se ženski, ki je dopolnila pokojninsko dobo brez dokupa, določeno za posamezno koledarsko leto v petem odstavku 27. člena tega zakona (v letu 2013 - 38 let in 4 mesece) oziroma moškemu, ki je dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, zniža starostna meja zaradi otrok oziroma zaradi vstopa v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti, določena v petem odstavku

27. člena zakona (v letu 2013 - 58 let in 4 mesece za moške oziroma 58 let za ženske), vendar za žensko največ do starosti 56 let oziroma za moškega do starosti 58 let.

Do znižanja starostne meje zaradi obveznega služenja vojaškega roka je upravičen moški. Če je dopolnil 38 let pokojninske dobe brez dokupa, se mu lahko zniža starostna meja 65 let, največ do dopolnjenega 63. leta starosti. Če je dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, pa se mu lahko zniža starostna meja 60 let, največ do dopolnjenega 58. leta starosti. Pri tem znižanju ni znižanja od starostnih mej, določenih za prehodno obdobje v 5. odstavku 27. člena.

V primeru, če je moški upravičen do znižanja starostne meje 60 let po vseh treh ali dveh podlagah, se mu starostna meja najprej zniža zaradi vstopa v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti, tako znižana starost potem zaradi otrok in nato še zaradi obveznega služenja vojaškega roka, vendar največ do 58. leta starosti. Če je ženska upravičena do znižanja starostne meje 60 let zaradi otrok in zaradi vstopa v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti, se ji starostna meja najprej zniža zaradi otrok, tako znižana starost pa nato še po preostali podlagi, vendar največ do 57. leta starosti. Kombinacija znižanj za žensko je lahko manj ugodna kot samostojno znižanje zaradi otrok, kjer je možno znižanje starostne meje največ do 56. leta starosti. Če je ugodnejše znižanje samo po eni podlagi, se kombinacije znižanj ne upošteva. Moškemu, ki je upravičen do znižanja starostne meje 65 let zaradi otrok in zaradi obveznega služenja vojaškega roka, se starostna meja najprej zniža zaradi otrok, tako znižana starost pa nato še po preostali podlagi, vendar največ do 63. leta starosti. Tudi v tem primeru je lahko ugodnejše znižanje samo zaradi otrok, ker je na tej podlagi znižanje možno do 61. leta starosti. Pri kombinacijah znižanj starostne meje ni kombinacij znižanja od starostnih mej, določenih za prehodno obdobje v 5. odstavku 27. člena.

Vsa možna znižanja, kot tudi kombinacija znižanj veljajo od 1.1.2013. Starostna meja za pridobitev pravice do starostne pokojnine se po vseh treh podlagah zniža samo, če se takšno znižanje izrecno uveljavlja, ne pa po uradni dolžnosti. Po ZPIZ-1 se je znižanje za žensko, ki se je v obvezno zavarovanje vključila, preden je dopolnila 18 let starosti, upoštevalo po uradni dolžnosti. Za moške velja znižanje po vseh treh podlagah največ do 58. leta starosti.

2.3. Prišteta doba za pridobitev in odmero pravic na podlagi osebnih okoliščin

Zavarovalni dobi zavarovancev, ki so jo prebili v delovnem razmerju ali drugem delu, na podlagi katerega so bili obvezno zavarovani kot zavarovanci na podlagi osebnih okoliščin, ki so navedene v prvem odstavku 138. člena zakona, se za pridobitev in odmero pravic prišteje ena četrtnina dobe dejanskega zavarovanja. Tem zavarovancem se starostna meja za pridobitev pravice do starostne pokojnine, določene v 27. členu zakona, zniža za toliko mesecev, kot znaša prišteta doba. Za razliko od znižanj po 28. členu zakona, se v tem primeru lahko znižujejo vse starosti iz 27. člena zakona, seveda v odvisnosti od dopolnjene zavarovalne, pokojninske oziroma pokojninske dobe brez dokupa (na primer v letu 2013 za moške 65 let, 63 let in 6 mesecev ter 58 let in 4 mesece oziroma za ženske 63 let in 6 mesecev, 61 let in 6 mesecev ter 58 let). Znižanje starostne meje po tej podlagi je brez omejitev, odvisno je le od prištete dobe posameznega zavarovanca. Prišteta doba, do katere so te osebe upravičene, obsega eno četrtnino dobe dejanskega zavarovanja. Novost v zakonu je nova osebna okoliščina, to so oboleli za rakom do 15. leta starosti, ki omogoča štetje prištete dobe za pridobitev in odmero pravic in se nanaša na zavarovalno dobo zavarovancev, ki jo bodo prebili v delovnem razmerju ali drugem delu, na podlagi katerega bodo obvezno zavarovani od 1.1.2013 dalje.

2.4. Upoštevanje znižanja starostne meje po prejšnjih predpisih

V prehodni določbi 398. člena ZPIZ-2, ki je bil noveliran, je določen način znižanja starostne meje za pridobitev pravice do starostne pokojnine:

- zaradi dela na delovnih mestih, na katerih se je štela zavarovalna doba s povečanjem,
- kombinacije vseh vrst možnih znižanj.

Zavarovanci, ki so na dan 1. januarja 2001 delali na delovnih mestih, na katerih se jim je štela zavarovalna doba s povečanjem in imeli najmanj 25 let (moški) ali 23 let (ženske) pokojninske dobe, imajo še naprej pravico do štetja zavarovalne dobe s povečanjem in do znižanja starostne meje za pridobitev pravice do starostne pokojnine od starosti, določenih v 27. členu tega zakona, seveda v odvisnosti od dopolnjene zavarovalne, pokojninske oziroma pokojninske dobe brez

dokupa (na primer v letu 2013 za moške 65 let, 63 let in 6 mesecev ter 58 let in 4 mesece oziroma za ženske 63 let in 6 mesecev, 61 let in 6 mesecev ter 58 let). Tudi zavarovancem, ki se jim je do 31. decembra 2000 štela zavarovalna doba s povečanjem, se znižajo starostne meje, predpisane za pridobitev pravice do starostne pokojnine, določene v 27. členu zakona. Znižanje se izvede brez omejitev in je odvisno od povečanja zavarovalne dobe vsakega posameznega zavarovanca. Znižanje starostne meje znaša toliko mesecev, kolikor mesecev zavarovalne dobe so pridobili na račun njenega štetja s povečanjem.

Znižanje se izvede brez omejitev, kar je ugodneje kot po ZPIZ-1, ko so bile za zavarovance, ki se jim je štela zavarovalna doba s povečanjem do 31.12.2000 določene najnižje možne upokojitvene starosti v odvisnosti od stopnje povečanja zavarovalne dobe (402. člen ZPIZ-1).

Če je oseba upravičena do znižanja starosti za pridobitev pravice do starostne pokojnine zaradi štetja zavarovalne dobe s povečanjem in/ali prištete dobe, se najprej opravi to znižanje. Sledijo znižanja po drugih podlagah (skrbi za otroke, obveznega služenja vojaškega roka in vstopa v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti), vendar pa ne pod najnižje starosti, predpisane za posamezno od njih. To pomeni, da je lahko že s prvo od možnih podlag za znižanje starostne meje ta možnost v celoti izčrpana in druge nimajo nobenega vpliva.

Znižanja po katerikoli podlagi pridejo v poštev samo za znižanje starosti za pridobitev pravice do starostne pokojnine. Znižanja starosti ne pridejo v poštev za pridobitev pravice do predčasne pokojnine!

3. ODMERA STAROSTNE POKOJNINE

3.1. Pokojninska osnova

Z ZPIZ-2 se ohranjajo dosedanje podlage izračunavanja pokojninske osnove, od katere se odmeri starostna pokojnina, prav tako pa tudi predčasna in invalidska pokojnina. Za določitev pokojninske osnove se upoštevajo plače, nadomestila plač, drugi prejemki, zavarovalne in druge osnove, pod pogojem, da so bili od njih plačani prispevki. Vsi ti prejemki so v zakonu opredeljeni kot osnove. Že z ZPIZ-1 se je postopno podaljšalo obdobje za izračun pokojninske osnove od 10 letnega na 18 letno povprečje s ciljem, da je pokojnina v čim večji meri odraz plačanih prispevkov. Seveda pa podaljševanje obdobja za izračun pokojninske

osnove pomeni tudi nižje pokojnine, razen za tiste, ki so že s krajšim obdobjem imeli odmero pokojnine od najnižje pokojninske osnove ali pa jim je tudi z daljšim obdobjem pokojnina odmerjena od najvišje pokojninske osnove. Tudi novi zakon zasleduje cilj, da je pokojnina še v večji meri odraz plačanih prispevkov, kar je določeno v 30. členu, saj se obdobje za izračun pokojninske osnove postopno podaljšuje z 18 na 24 let, tako da velja v letu 2013 najugodnejše 19 letno zaporedje. Po vsej verjetnosti pa lahko ob nadaljnjih reformah pričakujemo še podaljšanje obdobja za izračun pokojninske osnove, s težnjami, da bi se za izračun pokojninske osnove upoštevalo celotno obdobje, za katero so bili plačani prispevki, kar bi pomenilo nižje pokojnine. S podaljševanjem obdobja za izračun pokojninske osnove pa se preprečuje tudi špekulacije, saj so nekateri, predvsem samostojni zavezanci plačevali višje prispevke le za obdobje, ki se upošteva za izračun pokojninske osnove, kar je bilo pri nekaterih zelo očitno, ko je veljalo še desetletno obdobje.

Podlaga za izračun pokojninske osnove so še vedno obdobja od leta 1970. S strani Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je bila podana pobuda, da bi se za izračun pokojninske osnove upoštevale osnove od leta 1980 dalje, razen če v matični evidenci zavarovancev podatki pred tem obdobjem obstajajo. Po analizah, iz katerih je bilo razvidno, da je še veliko upokojenec, ki jim pri izračunu pokojninske osnove v najugodnejšo varianto pride v poštev obdobje pred letom 1980, je Zavod to pobudo umaknil.

Za izračun pokojninske osnove se v skladu s 400. členom zakona za čas od 31.12.1991 prejete plače in osnove, od katerih so bili plačani prispevki, upoštevajo v neto zneskih, za čas od 1. januarja 1992 pa se bruto zneski preračunajo v neto zneske po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona, to je z uporabo povprečne stopnje davkov in prispevkov, ki se plačujejo od plače po povprečni stopnji v Republiki Sloveniji. Tudi po ZPIZ-2 velja enak preračun. Povprečno stopnjo davkov in prispevkov iz tega odstavka vsako leto določi in objavi minister, pristojen za finance. Vpliv višine povprečne stopnje davkov in prispevkov na višino izračunane pokojninske osnove in s tem na višino pokojnine je dvojen:

- nižja je ta stopnja, višja je pokojnina in obratno,
- za zavarovance, ki se jim je pri osnovah, od katerih so bili plačani prispevki, upoštevala višja stopnja davkov in prispevkov od povprečne, se jim zaradi preračuna bruto zneskov s povprečno stopnjo v neto zneske, ki so podlaga za izračun pokojninske osnove, upoštevajo višji zneski od dejanskih in so v boljšem položaju, tisti, ki se jim upošteva nižja stopnja od povprečne pa jim ta preračun

prinese nižje neto zneske od dejanskih in so zato v slabšem položaju, kot če bi se upoštevale dejanske stopnje.

Razmišljanja so bila, da bi bil uveden sistem bruto pokojnin, kar pa bi bil zahteven proces, zato se je ohranil obstoječi sistem, s preračunom bruto osnov s povprečno stopnjo davkov in prispevkov v neto osnovo.

Za izračun pokojninske osnove se upošteva koledarsko leto, v katerem so bili za najmanj šest mesecev zavarovanja plačani prispevki od osnove, zavarovanec pa je dopolnil najmanj šest mesecev zavarovalne dobe. Ne glede na plačilo prispevkov se za izračun pokojninske osnove ne upoštevajo osnove iz koledarskega leta, v katerem zavarovanec uveljavlja pravico do pokojnine. Kljub plačilu prispevkov pa se za izračun pokojninske osnove ne upoštevajo osnove za posebne primere zavarovanja in osnove za dokup dobe.

3.2. Valorizacijski količniki

Za medsebojno primerljivost osnov iz prejšnjih let zavarovanja, ki lahko segajo za nazaj vse do leta 1970, se pri izračunu pokojninske osnove tudi po tem zakonu zagotavlja z valorizacijskimi količniki. V skladu s 35. členom zakona se valorizacijski količniki vsako leto določijo na novo. Določena je formula za izračun: števec predstavlja povprečna plača na zaposleno osebo, izplačana za koledarsko leto pred letom, za katero so določeni količniki in se deli z imenovalcem, ki ga predstavlja povprečna plača na zaposleno osebo, izplačana za posamezno koledarsko leto. Povprečna plača na zaposleno osebo, izplačana za posamezno koledarsko leto od leta 1991 naprej, se izračuna tako, da se povprečna bruto plača na zaposleno osebo, ugotovljena po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, preračuna s povprečno stopnjo davkov in prispevkov. Valorizacijske količnike vsako leto objavi minister, pristojen za delo, v soglasju z ministrom, pristojnim za finance. Z navedeno formulo je zagotovljeno, da je valorizacijski količnik za koledarsko leto pred letom v katerem so določeni in veljajo, vedno 1,000 (določijo se na tri decimalna mesta). Z zakonom je zagotovljen »fiksni« valorizacijski količnik za koledarsko leto pred letom v katerem so določeni, ne glede na gibanje povprečnih plač ali spremembe stopnje davkov in prispevkov bo vedno 1,000. V primerih znižanja povprečnih plač v preteklem letu ali in zvišanju povprečne stopnje davkov in prispevkov, ki ima za posledico nižje povprečne plače v preteklem letu, pa je lahko valorizacijski količnik v predzadnjem letu nižji kot 1,000.

Z določanjem valorizacijskih količnikov po ZPIZ-1 je bila zagotovljena horizontalna enakost med pokojninami, uveljavljenimi v različnih obdobjih in zaradi va-

lorizacijskih količnikov ni bil pomemben datum upokojitve. Novi upokojenci so zaradi vsakoletnega nižjega valorizacijskega količnika določenega za koledarsko leto pred letom v katerem so bili določeni, mislili, da so prikrajšani v primerjavi z upokojenci, ki so se upokojili prej, a temu ni bilo tako. Nasprotno pa je z novim zakonom na področju določanja valorizacijskih količnikov v povezavi z novim načinom usklajevanja pokojnin odpravljena horizontalna enakost med upokojenci, kar pomeni, da bodo imeli novi upokojenci ob rasti povprečne plače v letu pred upokojitvijo, ki bo upoštevana pri določanju valorizacijskih količnikov in ali spremembe povprečne stopnje davkov in prispevkov, ki bo pomenila rast povprečne plače, višjo pokojnino kot upokojeni v preteklih letih. V primerih nižje povprečne plače v preteklem letu, pa bodo imeli nižjo pokojnino. V letu 2012 se je povprečna plača povečala le za 0,1 odstotka, povprečna stopnja davkov in prispevkov pa se je znižala za 0,4 odstotka, kar skupaj pomeni, da imajo tisti, ki so se upokojili v letu 2013 in ne v letu 2012 iz elementa novega načina določanja valorizacijskih količnikov, za 0,5 odstotka višjo pokojnino. Smo pa v kriznih časih, ki lahko prinesejo tudi znižanje povprečne plače, ki pa ima za posledico nižje pokojnine za odstotek znižanja v primerjavi z letom prej. V tem primeru pa je ugodnejša upokojitve npr. v decembru, kot pa v januarju naslednjega leta. Zavarovanci, ki izpolnjujejo pogoje po ZPIZ-1 in se bodo po teh pogojih tudi upokojili, morajo biti pozorni na gibanje povprečne plače pri odločitvi za datum upokojitve. Tisti, ki pa se bodo upokojevali po pogojih novega zakona pa morajo biti pozorni tudi na podaljšanje obdobja za izračun pokojninske osnove in vpliv na višino pokojnine, saj jim lahko nizko povečanje pokojnine zaradi višje povprečne plače in s tem ugodnejšimi valorizacijskimi količniki izniči nižja pokojninska osnova zaradi upoštevanega daljšega obdobja.

Ob normalnih in ne kriznih razmerah v katerih se nahajamo v tem času, pomeni nov način določanja valorizacijskih količnikov ugodnejše pokojnine za nove upokojence in s tem zasledovanje cilja reforme za zagotovitev dostojnih pokojnin.

3.3. Najnižja in najvišja pokojninska osnova

Z najnižjo in najvišjo pokojninsko osnovo se zagotavlja solidarnost v sistemu obveznega zavarovanja. Zavarovancu se odmeri starostna pokojnina od najnižje ali najvišje pokojninske osnove, določene v posameznem koledarskem letu, če starostna pokojnina s pripadajočimi uskladitvami v letu uveljavitve pravice, odmerjena

glede na dopolnjeno pokojninsko dobo od zavarovančeve pokojninske osnove, ne dosega ali preseže znesek starostne pokojnine za enako pokojninsko dobo, odmerjenega od najnižje ali najvišje pokojninske osnove. Seveda je bistveno več tistih, ki se jim odmeri pokojnina od najnižje pokojninske osnove. Novost zakona je tudi v tem, da se najnižja pokojninska osnova določi od 1. januarja posameznega koledarskega leta v višini 76,5 % povprečne mesečne plače izplačane v Republiki Sloveniji v preteklem koledarskem letu, zmanjšane za davke in prispevke, ki se plačujejo od plače po povprečni stopnji v Republiki Sloveniji, kar pomeni, da se na novo določi v vsakem koledarskem letu. Gibanje povprečne plače v preteklem koledarskem letu in spremembe višine povprečne stopnje davkov in prispevkov ima enak vpliv na višino pokojnine, kot je navedeno za vpliv na valorizacijske količnike. Najvišja pokojninska osnova se določi v višini štirikratnika najnižje pokojninske osnove. V povezavi tudi z omejevanjem višine pokojnine z najvišjo pokojninsko osnovo, se je v zadnjih letih večkrat govorilo oziroma se govori o uvedbi tako imenovane socialne kapice, ki pomeni plačilo prispevkov le do določene višine bruto plače. To bi pomenilo izpad prihodkov za pokojninsko blagajno, kar bi bilo potrebno nadomestiti z večjimi prilivi iz državnega proračuna in zmanjšal bi se element solidarnosti v pokojninskem sistemu. V pogajanjih med socialnimi partnerji je bila iz delodajalske strani podana pobuda za zvišanje razmerja med najnižjo in najvišjo pokojninsko osnovo iz obstoječega razmerja 1:4 na pet oziroma šest. Morda je ta predlog celo bolj smiseln kot pa predlog za socialno kapico in če bi bilo razmerje višje, najbrž ne bi bile tako intenzivne želje po socialni kapici. Pred reformo ZPIZ-1 je bilo razmerje 1:4,8 ob izračunu pokojninske osnove na podlagi najugodnejšega 10 letnega povprečja, ki se je z reformo podaljšalo na 18 letno, razmerje pa je padlo na 1:4. Če naj bi bila pokojnina v čim večji meri odraz plačanih prispevkov, potem takrat to ni bila logična rešitev, sigurno pa je bila bolj všečna za širši krog prebivalstva. Sedaj se obdobje postopno podaljšuje iz 18 na 24 let, kar bo pomenilo približevanju cilju, da je pokojnina v čim večji meri odraz plačanih prispevkov in možnost špekulacij, ki so jih nekateri izvajali, da so le 10 zaporednih let plačevali višje prispevke, potem pa nizke oziroma minimalne, so sedaj zelo omejene.

Bistveno višji zneski najnižje in posledično najvišje pokojninske osnove v letu 2013 v primerjavi z letom 2012 so lahko v prvem trenutku zavajajoči, a so le posledica tega, da je določen fiksni valorizacijski količnik pred letom določitve, 1,000 in ne 0,732, kar se odraža tudi pri določitvi odstotkov za odmero starostne pokojnine. Najnižja pokojninska osnova je v letu 2012 znašala 551,16 evrov, najvišja pa

2204,64 evrov. Od uveljavitve zakona znaša najnižja pokojninska osnova 758,42 evrov, najvišja pa 3033,68 evrov. To pa seveda ne pomeni, da se v letu 2013 odmerjene pokojnine od najnižje oziroma najvišje pokojninske osnove tudi za toliko razlikujejo od pokojnin, odmerjenih od obeh osnov v preteklem letu. Razlikujejo se le za razliko v že večkrat omenjenem porastu povprečnih plač in spremembe povprečne stopnje davkov in prispevkov.

3.4. Določitev odstotka za odmero starostne pokojnine

Na področju določitve odstotka za odmero starostne pokojnine pa zakon prinaša dve bistveni novosti. Ustavitev padanja pokojnin, ki je bilo uvedeno z ZPIZ-1, z nižjim vrednotenjem pokojninske dobe iz 2 odstotkov za eno leto na 1,5 odstotka. Uvedba tako imenovanih »neto« odmernih odstotkov, ki so posledica novega načina določanja valorizacijskih količnikov. Nižje vrednotenje pokojninske dobe uvedeno z ZPIZ-1 je imelo oziroma ima za posledico bistveno znižanje pokojnin tako novih upokojujencev, kot starih, ki so bili deležni vsakoletne (razen v letu 2012, ko se pokojnine niso uskladile) nižje uskladitve pokojnin v mesecu februarju in so bili tako tudi že upokojeni deležni nižjega vrednotenja pokojninske dobe. Ob podaljšanju obdobja za izračun pokojninske osnove, neusklajevanju oziroma le delnem usklajevanju pokojnin v zadnjih letih, je imelo nižje vrednotenje pokojninske dobe bistven vpliv na padanje razmerja med povprečnimi plačami in povprečnimi pokojninami, seveda v škodo pokojnin in s tem na bistveno slabši gmotni položaj upokojujencev. Če ne bi prišlo do zakonske spremembe na tem področju bi postopno do leta 2023 padel odstotek za 40 let pokojninske dobe za moške iz 85 odstotkov v letu 1999 na 72,5 odstotka. ZPIZ-2 ustavlja to padanje na 78 odstotkih oziroma na 57,25 odstotkih z uvedbo »neto« odmernih odstotkov. Padli ZPIZ-2 je bil na tem področju ugodnejši, saj je za 40 let pokojninske dobe določal 80 odstotkov in s fiksnim valorizacijskim količnikom bi bil neto odmerni odstotek na nivoju 60. Morda so se nekateri premalo zavedali te ugodne zakonske določbe za zagotovitev bolj dostojnih pokojnin.

Za ženske je ohranjeno ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe, kar pomeni pozitivno diskriminacijo. Zaradi drugačnega vrednotenja pokojninske dobe do konca leta 1999, ko je bilo ženskih 35 let pokojninske dobe vrednoteno s 85 odstotki in za 38 let pokojninske dobe v letu 2012 z 84,5 odstotki, je za ženske določeno prehodno obdobje, ki se bo postopno izteklo leta 2022 in z letom 2023 bo tudi

za ženske veljala osnovna lestvica, kot velja za moške že z uveljavitvijo novega zakona. Z uveljavitvijo ZPIZ-2 pa velja vrednotenje za 15 let zavarovalne dobe v višini 26 odstotkov za moškega in 29 odstotkov za žensko. Za vsako nadaljnje leto pokojninske dobe pa se prišteje 1,25 odstotka, brez zgornje omejitve. V obdobju od 2013 do 2016 se za ženske vsako nadaljnje leto prišteje 1,41 odstotka, tako da znaša za 40 let pokojninske dobe 64,25 odstotka, v obdobju 2017 do 2019 se za vsako nadaljnje leto prišteje 1,38 odstotka, tako da znaša za 40 let pokojninske dobe 63,5 odstotka, v obdobju 2020 do 2022 pa 1,3 odstotka, tako da znaša za 40 let pokojninske dobe 61,5 odstotka in v vseh primerih brez zgornje omejitve. Zaradi boljše preglednosti so v zakonu tudi tabele z vrednotenjem posameznega leta pokojninske dobe od 15 do 40.

Ustavitev nižjega vrednotenja pokojninske dobe je pomemben korak k zagotavljanju dostojnejših pokojnin. Uvedba »neto« odmernih odstotkov pa k bolj preglednem sistemu in preprečitvi napačnih pričakovanj zavarovancev, ki so dosedanje vrednotenje pokojninske dobe, na primer v letu 2012 za moškega za 40 let pokojninske dobe v višini 78,5 odstotka enačili že z višino pokojnine v razmerju do plače in ob tem pozabili, da je pokojninska osnova izračunana na podlagi 18 letnega povprečja in da znaša valorizacijski količnik za leto pred določitvijo 0,732 in ne 1,000, kar na koncu pomeni v povprečju pokojnino okrog 60 odstotkov plače, kar je bistveno manj od napačnih pričakovanj na napačnih podlagah. Seveda je prihajalo do razočaranj in iskanja krivcev za nižjo pokojnino od zelene.

V letu 2013 se starostna pokojnina za moškega za 40 let pokojninske dobe odmeri v višini 57,25 odstotka od pokojninske osnove izračunane na podlagi najugodnejšega 19 letnega zaporednega povprečja. Za žensko pa se pokojnina za 40 let pokojninske dobe v letu 2013 odmeri v višini 64,25 odstotka, po končanem prehodnem obdobju pa bo v letu 2023 odmerjena v višini 60,25 odstotka.

3.5. Ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa

Za stimuliranje odlaganja upokojitve tudi po izpolnitvi pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine je pomembno opozoriti na določbe novega zakona, ki uvajajo zelo ugodno vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa. Ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa pride za zavarovance v poštev pod naslednjimi pogoji:

- izpolnjeni pogoji iz četrtega ali petega odstavka 27. člena,
- ostane vključen v obvezno zavarovanje,
- obdobje pokojninske dobe brez dokupa dopolnjene v obveznem zavarovanju po uveljavitvi tega zakona,
- vendar največ do treh zaporednih let zavarovanja,
- vrednoti na način, da se trije meseci pokojninske dobe brez dokupa vrednotijo v višini 1 odstotka.

V letu 2013 so pogoji iz petega odstavka za moškega starost 58 let in 4 mesece in 40 let pokojninske dobe brez dokupa, za ženske pa starost 58 let in 38 let in 4 mesece pokojninske dobe brez dokupa. Ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa se vrednoti tudi po izpolnitvi pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine po četrtem ali petem odstavku 27. člena zakona tudi z upoštevanjem znižanja starostnih mej na vseh podlagah (otroci, vojaščina, zavarovanje pred 18. letom starosti, prišteta doba in zavarovalna doba s povečanjem). Zavarovanci, ki se upokojijo in se kasneje ponovno vključijo v obvezno zavarovanje (reaktivirajo), niso po ponovnem zavarovanju deležni ugodnejšega vrednotenja pokojninske dobe brez dokupa. Tudi uživalci delne pokojnine imajo možnost ugodnejšega vrednotenja, seveda v sorazmernem delu, glede na obseg zavarovanja, vendar največ do treh let zavarovanja. Napačno je tolmačenje, da bi delni upokojenci imeli ugodnejše vrednote pokojninske dobe brez dokupa do treh let te dobe, ki bi jo dosegli v daljšem obdobju zavarovanja od treh let. Pokojninska doba brez dokupa se vrednoti ugodneje le, če je dosežena po uveljavitvi novega zakona. Ugodnejše vrednotenje pride v poštev tudi po dopolnitvi starosti 65 let. Ostala pokojninska doba se vrednoti le, če je dopolnjeno obdobje vsaj 6 mesecev. V primeru ugodnejšega vrednotenja pokojninske dobe brez dokupa pa se vrednotijo že dopolnjeni 3 meseci in to z 1 odstotkom, kar je v primerjavi z ostalo dobo, ki se za moške vrednoti z 1,25 odstotka za eno leto, res ugodno. Eno leto pomeni 4 odstotke in tri leta 12 odstotkov, kar pomeni skoraj 10 let vrednotenja ostale pokojninske dobe.

Z ZPIZ-1 ni bil dosežen cilj povečanja dejanske upokojitvene starosti novih upokojencev, predvsem zaradi znižanja starostne meje zaradi otrok za moške in upoštevanjem dodane dobe. Poleg strožjih upokojitvenih pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine, bi morale tudi ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa zagotoviti kasnejši odhod v pokoj in ne že ob prvi izpolnitvi pogojev, kar se je dogajalo pri večini do sedaj. Z odložitvijo upokojitve se zagotavlja tudi višja in s tem bolj dostojna pokojnina, v obdobju zavarovanja pa so tudi prejemki

za večino bistveno višji od pokojnine, kar tudi pozitivno vpliva na ekonomski položaj posameznika.

3.6. Dvajset (20) odstotkov starostne ali predčasne pokojnine

Za doseg cilja dviga dejanske upokojitvene starosti novih upokojencev, je v zakonu uvedena še ena stimulacija za zavarovance, ki so ob izpolnitvi pogojev za pridobitev pravice do predčasne ali starostne pokojnine zavarovani pri Zavodu in ostanejo v zavarovanju v nespremenjenem obsegu, se, če se za to odločijo, od prvega naslednjega dne po vložitvi zahteve mesečno izplačuje 20 % predčasne ali starostne pokojnine, do katere bi bili upravičeni na dan njene uveljavitve, vse do prenehanja zavarovanja ali do uveljavitve delne pokojnine, vendar največ do dopolnitve 65 let starosti.

Pogoj je, da so izpolnjeni pogoji za upokojitev po ZPIZ-2, saj se ob istočasnem izpolnjevanju pogojev po ZPIZ-1 in ZPIZ-2 zavarovanec, ki se odloči za uživanje 20 odstotkov pokojnine, s tem odpove možnosti upokojitve po ZPIZ-1. Ugodnejše vrednotenje pokojninske dobe brez dokupa in uživanje 20 odstotkov pokojnine se ne izključuje, seveda pa so pri eni in drugi omejitve ugodnosti (pri ugodnejšem vrednotenju največ tri zaporedna leta zavarovanja, pri 20 odstotkih pa starost 65 let).

4. ZAKLJUČEK

Za dolgoročno stabilnost sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji, je zelo pomembno, da je prišlo do sprejema in uveljavitve novega zakona ZPIZ-2 in s tem do reforme obstoječega sistema, ki temelji na medgeneracijski solidarnosti. Ocene o ustreznosti novega zakona so si nasprotujoče, da je preveč oziroma premalo radikalen. V naslednjih letih bo potrebno z vso pozornostjo spremljati učinke reforme in pravočasno odpraviti pomanjkljivosti, če se oziroma ko se bodo pokazale. Iz prispevka izhaja, da se pri pridobitvi pravice do starostne pokojnine uvaja kar nekaj novosti in to bistvenih, ki pomenijo strožje pogoje za pridobitev te pravice. Ali pa so prave in zadostne, glede na demografska gibanja, gospodarsko in socialno situacijo pa bo pokazal čas.

Najpomembneje pa je, da oblast zagotavlja stabilen in zaupanja vreden sistem obveznega zavarovanja.

VIRI IN LITERATURA

Kuhelj Jože, ZPIZ-2 z uvodnimi pojasnili, več avtorjev, GV Založba, v tisku, 2013.

Papež Marijan, ZPIZ-2 z uvodnimi pojasnili, več avtorjev, GV Založba, v tisku, 2013.

Papež Marijan, Rangus Andraž, Pravica do pokojnine, v: Mitja Novak et. al.: Vodnik po pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja z besedilom zakona (ZPIZ-2), Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, ZVD Zavod za varstvo pri delu d.o.o., Ljubljana, 2013, str. 33-54.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 96/12 – ZPIZ-2).

Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2A) (Ur. l. RS, št. 39/13).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 109/06 – ZPIZ-1, uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08 – ZVarDod, 98/09-ZIUZGK, 38/10 – ZUKN, 61/10, 40/11 – ZSVarPre, 79/10 – ZPKDPIZ, 94/10 – ZIU, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF).

Letno poročilo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije za leto 2012, februar 2013.

NEW OLD-AGE PENSION ENTITLEMENT CONDITIONS AND ITS ASSESSMENT

Marijan Papež*

SUMMARY

In order to secure long-term stability of the pension and invalidity insurance system it is of utmost importance that the adaptation of this system to the relevant economic, social and primarily demographic trends be timely.

The most radical and essential changes brought by the reform are those regarding old-age entitlement conditions, this being a key precondition to achieve the both main goals of the reform (long-term stability of the system and decent pensions). The requirements regarding old-age entitlement will have become equal for both sexes by 2019: age 65 and 15 years of insurance period at the minimum; age 60 and 40 years of pension qualifying period without purchased years. From 2020 on it will not be possible to qualify for old-age pension with 20 years of insurance period and retirement age lower than 65, which is according to the author's opinion, apart from the introduction of pension qualifying period without purchased years, the crucial change regarding old-age pension entitlement or even in the entire ZPIZ-2 Act. Likewise the ZPIZ-1 Act, the ZPIZ-2 Act is much more radical regarding women than men.

The lowering of retirement age towards qualifying for old-age entitlement is possible in relation to the performing of the jobs where the insurance periods were or are taken into account with bonus and the calculation periods due to personal circumstances. These two lowering possibilities hold good for both sexes. The lowering of the retirement age for child care in their first year, military service and membership in compulsory pension and invalidity insurance before one is 18 differs regarding the contents itself as well as the prescribed minimum ages as to the sex. If one has completed 38 years of pension qualifying period without purchased years, the retirement age of 65 can be lowered

---

* Marijan Papež, LL.B., Director General of the Pension and Invalidity Insurance Institute of Slovenia.
generalni.direktor@zpiz.si

due to child care or military service and old-age pension can be claimed before he/she is 65.

The ZPIZ-2 Act has also brought changes regarding the assessment of old-age pension, which have direct impact on pension rates. By the new way of indexation coefficient determination and the averting of the negative trend in pension rates due to unfavourable valuation of pension qualifying years under the ZPIZ-1 Act, for the new as well as for the old pensioners (Art. 151), the goal to secure decent pensions is being striven for.

Another goal of the new act is that a pension be a reflection of the paid contributions to a greater extent, as the period relevant for the assessment of a pension base is gradually being prolonged from 18 to 24 years (on the average this means lower pensions).

The new act has prescribed a fixed indexation coefficient for a calendar year preceding the year in which it is set; irrespective of the trends in the average earnings and tax and contribution rates, it will always be 1,000. Thereby horizontal equality between pensioners who retired in different periods has been abolished as to the indexation coefficient determination in connection with the new way of pension indexation.

If it had not been for the regulation change as to pension qualifying period valuation, the percentage for 40 years of pension qualifying periods for men would gradually decrease from 85 per cent in 1999 to 72.5 per cent by the year 2023. The ZPIZ-2 Act has stopped the falling for men at 78 per cent or 57.25 per cent with the introduction of “net” assessment percentages. They have been introduced towards greater transparency of the system and the avoidance of unrealistic expectations. For women, a more favourable valuation of pension qualifying years has been preserved by the ZPIZ-2 Act, which means positive discrimination: their pensions for 40 years of pension qualifying period in 2013 is assessed at 64.25 per cent, by the end of the transitional period in 2023 it will be assessed at 60.25 per cent.